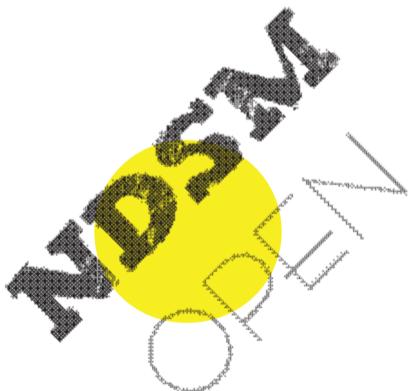

NDSM OPEN

Welcome to the fourth edition of NDSM OPEN, the newspaper of the NDSM broedplaats or breeding ground. Broedplaats: a place where artists, artisans and other creative workers are housed together, with the idea that the whole is greater than the sum of the parts. The NDSM is not the only such place in Amsterdam, but it is one of the oldest and is the largest, not only in the city but also in Europe and perhaps in the world. It is

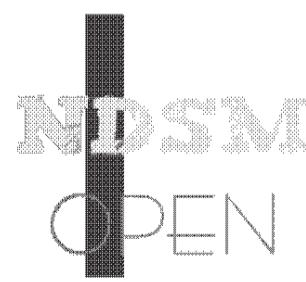
unique in form too, composed as it is of nearly 10.000 m² of studios designed and built by the occupants themselves, inside a massive old shipbuilding warehouse, the Scheepsbouwloods. Unique too, in that it is here to stay, in contrast to many other spaces in the city, which are granted only a few years to brood and bloom before being passed back to the free market.

NDSM OPEN 2017-2018 appears on the occasion of the 10th anniversary of the Kunststad - the Art City - the largest cluster of studios within the warehouse. A lustrum is a happy occasion, and we have much to celebrate. But it is also a time for reflection and stock-taking, a time to look back to the dream of the past and to ask

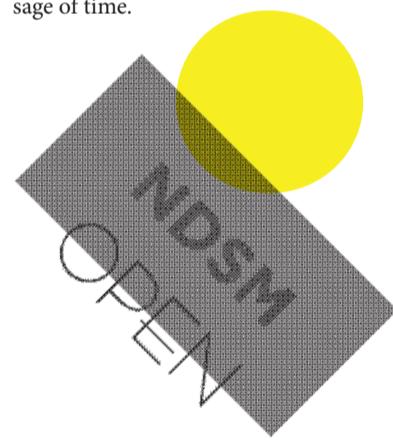
ourselves, is it all we hoped for, when we long ago and full of good courage began? A time too, to look to the future and ask where are we going, under what star do we sail, is the weather forecast good? In the glimpses offered by the articles within these pages is both hope and concern to be found.

First the hope, which is to be found in the people and all that they create, in the character of this special place, and in the unique combination of these three. In 2017 the Art City is alive and kicking, full of energy, talent and visionary ideas. The studios house a shifting population of close to 200 artists, craftsman and other creative small businesses. There are painters, draftsmen, sculptors, architects, inventors, web designers, graphic designers, product designers, photographers, filmmakers, theater makers, furniture makers, decor makers, lighting specialists, musicians, a circus, a perfumer and much more. The work they produce can be seen everywhere, in museums and galleries, festivals and fairs; in schools, in theaters and in public spaces. In Amsterdam and elsewhere in the country and in Europe, from the Biennale in Venice to Frieze Art in London to the Salone del Mobile in Milan, but also in the furthest corners of the world. The world's first 3-d printed bridge, drawn in the air with liquid steel; the décor for the award winning theater spectacle the Pauper Paradise which in 2018 will run in the grand Amsterdam theater Carre; the design for the Dutch football team tenue - all made at the NDSM. The works shown on the pages of this paper – and the design itself – testify to the strength and diversity of talent to be found here.

And then the place – ‘a place beyond belief’ as the artwork of Scottish artist Nathan Coley until recently announced in light as one arrived on the ferry (the artwork has since relocated to the Van Abbe Museum in Eindhoven). At this old shipyard, the industrial past is still visible and tangible, over wide open spaces on the water overlooking the city. The actual original NDSM-werf stretches on for miles, it is as large as 20 football fields. On the eastern edge where the Scheepsbouwloods and the Art City are located, you can still read in the buildings and in the very ground the process of shipbuilding, and can retrace the procedure by following the old tracks. Here,

the rusting artifacts, the uneven ground and the scrub greenery allows one to read and also to viscerally experience the passage of time.

How much longer the outdoor space will retain its unique character is an open question. The NDSM, once a terrain vague of seemingly endless space and unlimited freedom, is now an increasingly delimited area within a complex field of economic and property interests, and of shifting social and political commitments and expectations. At the sharp end at the moment are the artists in the X-slope, who occupied their rough spaces long before the Art City was built. What will happen to them in the ongoing transformation of the area, and who will decide; these questions too are explored in the papers of this paper.

Each year NDSM OPEN asks: What is the artistic, historical, social and economic value of the NDSM site and the NDSM breeding ground, for the city and beyond? What should offer such a place, to whom, and especially why? These questions are imbedded in larger social issues, about the role of art in a rapidly changing soci-

WELCOME! WE ARE OPEN

Sarah Payton

Welcome to the fourth edition of NDSM OPEN, the newspaper of the NDSM broedplaats or breeding ground. Broedplaats: a place where artists, artisans and other creative workers are housed together, with the idea that the whole is greater than the sum of the parts. The NDSM is not the only such place in Amsterdam, but it is one of the oldest and is the largest, not only in the city but also in Europe and perhaps in the world. It is unique in form too, composed as it is of nearly

10.000 m² of studios designed and built by the occupants themselves, inside a massive old shipbuilding warehouse, the Scheepsbouwloods. Unique too, in that it is here to stay, in contrast to many other spaces in the city, which are granted only a few years to brood and bloom before being passed back to the free market.

NDSM OPEN 2017-2018 appears on the occasion of the 10th anniversary of the Kunststad - the Art City - the largest cluster of studios within the warehouse. A lustrum is a happy occasion, and we have much to celebrate. But it is also a time for reflection and stock-taking, a time to look back to the dream of the past and to ask ourselves, is it all we hoped for, when we long ago and full of good courage began? A time too, to look to the future and ask where are we going, under what star do we sail, is the weather forecast good? In the glimpses offered by the articles within these pages is both hope and concern to be found.

First the hope, which is to be found in the people and all that they create, in the character of this special place, and in the unique combination of these three. In 2017 the Art City is alive and kicking, full of energy, talent and visionary ideas. The studios house a shifting population of close to 200 artists, craftsman and other creative small

businesses. There are painters, draftsmen, sculptors, architects, inventors, web designers, graphic designers, product designers, photographers, filmmakers, theater makers, furniture makers, decor makers, lighting specialists, musicians, a circus, a perfumer and much more. The work they produce can be seen everywhere, in museums and galleries, festivals and fairs; in schools, in theaters and in public spaces. In Amsterdam and elsewhere in the country and in Europe, from the Biennale in Venice to Frieze Art in London to the Salone del Mobile in Milan, but also in the furthest corners of the world. The world's first 3-d printed bridge, drawn in the air with liquid steel; the décor for the award winning theater spectacle the Pauper Paradise which in 2018 will run in the grand Amsterdam theater Carré; the design for the Dutch football team tenue - all made at the NDSM. The works shown on the pages of this paper - and the design itself - testify to the strength and diversity of talent to be found here.

And then the place - 'a place beyond belief' as the artwork of Scottish artist Nathan Coley until recently announced in light as one arrived on the ferry (the artwork has since relocated to the Van Abbe Museum in Eindhoven). At this old shipyard, the industrial past is still visible and tangible, over wide open spaces on the water overlooking the city. The actual original NDSM-werf stretches on for miles, it is as large as 20 football fields.

as such its own recognition. The history of shipbuilding, once one of the most important industries in the country, touches on and reminds one of other histories - of trade, of colonization, war and resistance, of immigration and migration - including the migration of industry and workers in a globalized world. A shipyard is a link to the wider world, even when it no longer functions as such. The 'in-between-time' of neighbourhoods, rising costs of housing, and in all areas of life the effects of the tension between the needs of people and the dynamics of the free market. These questions were also on the minds of the founders of the Art City. Their dream went deeper than the creation of affordable studios and the presentation of art and culture. They imagined a new city: and their plan was underpinned by an urban development philosophy in which residents take responsibility for their environment and so develop themselves, also as citizens. The following pages contain a call to action, but the question is also raised what degree of responsibility are residents able and willing to take? These questions are not only theoretical but concrete.

At the NDSM, one hears often a call for the artists to present themselves more - by which is meant, present themselves more at the NDSM itself. Why does this not happen? It is not for lack of public, nor for lack of space. But ten years after the opening of the Art City, the question is still, who should organize this?

visible in the rusting artifacts, the uneven ground and the scrub greenery allows one to read and also to viscerally experience the passage of time.

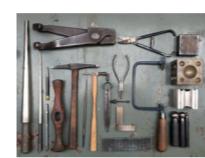
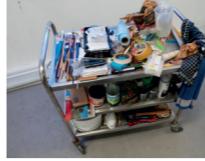
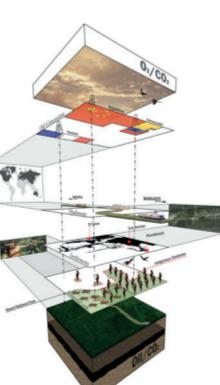
How much longer the outdoor space will retain its unique character is an open question.

The NDSM, once a terrain vague of seemingly endless space and unlimited freedom, is now an increasingly delimited area within a complex field of economic and property interests, and of shifting social and political commitments and expectations. At the sharp end at the moment are the artists in the X-slope, who occupied their rough spaces long before the Art City was built. What will happen to them in the ongoing transformation of the area, and who will decide; these questions too are explored in the papers of this paper.

Each year NDSM OPEN asks: What is the artistic, historical, social and economic value of the NDSM site and the NDSM breeding ground, for the city and beyond? What should offer such a place, to whom, and especially why? These questions are imbedded in larger social issues, about the role of art in a rapidly changing society, but also about the role and power of citizens to determine the form and future of the place where they live. They are questions which resonate far beyond the borders of the shipyard. In Amsterdam and in much of the world, city residents are facing the rapid transforma-

tion of neighbourhoods, rising costs of housing, and in all areas of life the effects of the tension between the needs of people and the dynamics of the free market. These questions were also on the minds of the founders of the Art City. Their dream went deeper than the creation of affordable studios and the presentation of art and culture. They imagined a new city: and their plan was underpinned by an urban development philosophy in which residents take responsibility for their environment and so develop themselves, also as citizens. The following pages contain a call to action, but the question is also raised what degree of responsibility are residents able and willing to take? These questions are not only theoretical but concrete.

KEEPING THE GUARDING ANGELS AT BAY

Auguste van Oppen

On that beautiful summer afternoon I could have easily cycled there in half an hour, but the prospect of a late night return along arterial roads was less attractive. I chose the alternative - a specially rented river ferry from Amsterdam Central Station, and joined a long queue of Amsterdammers. Once on board, a mustachioed chef wearing a leather apron asked if I might be interested in an oyster. I thanked him but declined his offer, and went for the champagne. Cast off the mooring lines and away we go. To Zaandam.

I was on my way to the opening of Het HEM, the new home for contemporary culture in Zaandam. Many readers will be aware that for the last two years there's been something rather special brewing in the old munitions factory on the Hembrug industrial estate - the shrewd media blitz has surely had a lot to do with that. Het HEM's aims are noble, said its director Kim Tuin, a former director of NDSM Shipyard, in Het Parool: [We're going to do lots of experimentation. We're inviting in people from specific communities to do the programming here. They'll have the entire building at their disposal. We'll be bringing art in-house in a new way.]

I began to wonder who our host was. I wanted to know who was financing this huge upscaling of the successful Sexyland formula. It turned out to be Alex Mulder, an Amsterdammer who made it big in the temping business and has been a patron of the arts for some while now. He's already been the saviour of important cultural centres such as the Rode Hoed,

ago, when he was State Secretary for Education, Culture and Science. This commingling is of all ages: Samuel Sarphati built his Crystal Palace the Paleis voor Volksvlijt in the 19th century and Joop van den Ende his De La Mar Theatre in the 21st. The great shifts we are experiencing now are not caused by super-rich individuals realising their dazzlingly grand plans. No, the change is palpable at the other end of the spectrum, home to spontaneous, small-scale and experimental initiatives which are becoming increasingly threatened and finding it difficult to thrive in the margins. That's especially the case since the prohibition of squatting, which makes all built spaces for living, working and culture subject to the laws of the pitiless property jungle.

In light of this, NDSM's East Shipyard finds itself in a particularly interesting position. Its outdoor area and slipways are owned by the municipality, while the 20,000 square metre shipbuilding hall itself, the Scheepsbouwloods, is in the hands of the Kinetisch Noord Foundation. The combined site as a whole is listed as a national built heritage complex (rijksmonumentaal ensemble), which guarantees a significant level of protection. In short, the area is under a degree of democratic control, and there's little reason to fear for its physical form. This security needs to be cherished and taken advantage of. The world is changing fast, after all. When I first arrived on the NDSM Shipyard in 2007, the tenants were embroiled in a battle for survival. The foundation administering the site was suffering from mismanagement and on the verge of bankruptcy. It was only the financial crisis that prevented the hall being sold off to De Key housing association. In the relatively

tranquil waters of the crisis years, the mess was cleared up and calm returned. Over the last five years, however, the pressure has picked up again, and now one building project after another is being developed for the area around NDSM's East Shipyards.

The city is on the advance. Even in the best of times, excellent stewardship would be required to preserve the NDSM for the city in its present form and function. So far, there hasn't been much evidence of that. See, for example, how only a few years ago the municipality threw so much money at the renovation of the Y-Slipway that none of the original tenants could return because of the massive rent hikes. The forthcoming renovation of the X-Slipway raises the question of whether things could be done differently. For quite some time now, the tenants have had a plan in

place that reframes some of the fundamental principles to cap the level of investment and retain the slipways' existing function – this oversized pre-war concrete construction is, after all, an excellent candidate for a pragmatic renovation. If politicians are truly serious about avoiding a second Westergasfabriek (no offence meant), this option needs to be taken into serious consideration.

Little by little, bit by bit, the city is embracing the NDSM Shipyard. In 20 years' time its few remaining rough edges will probably have been smoothed over.

I recently popped in at our new neighbour, Cafe IJver. I'm really impressed by what they've managed to achieve here with their initiative.

Their positivity and level of ambition are welcome additions to the shipyard, and many of its occupants could draw inspiration from them. At the same time,

though, I feel a creeping sense of unease; I'm finding it difficult to reconcile this new feature with the image of the shipyard I've built up over the years. It's the same tension we feel when we enter through the big blue door: on the left is the

all-new cafe premises; on the right the makeshift jumble of repurposed structures on the self-build plots. Should we go left or should we go right? Or is there a middle lane? If it was up to me, the NDSM would stay on the right lane of that middle

ground. The relatively simple development of the third layer should be implemented quickly, generating more buzz and differentiation. The soon-to-be vacant MX3D lot would be given a broad public function, as a place where everyone in North Amsterdam can meet each other. Using the great south-facing doors, this would give real meaning to the notion of the NDSM square (plein). The skate park would be preserved, with FUSE above and new workshops below at a slightly higher price category that would lift the NDSM as a whole to a somewhat higher level. The cathedralesque [north strip] (Noorderstrook) would be safeguarded forever against any permanent developments. In 20 years, people would wonder how these extraordinary functions managed to survive in such a central location.

In the end, the extent to which these or any other distant prospects can become reality is determined entirely by the cashflow. Stichting Kinetisch Noord (the owner of the shipbuilding hall) relies on income from so-called [incidental rental]. While some may find events such as flea markets, dance parties and photo shoots annoying, they are vital in ensuring a healthy balance sheet.

Unless somebody comes up with another plan which generates a few hundred thousand euros of annual net income, everyone will have to adapt to this reality. Over the years, our architecture office has explored a variety of scenarios for developing the former shipbuilding hall.

Until now, while the models themselves were more or less self-sustaining, they could not contribute enough to the maintenance of this national heritage site where the reality is that the rents ultimately have to fund a 30-year cycle of care and upkeep.

This means that, for the moment, it doesn't make sense to redevelop the interior. In fact, with the city advancing over the horizon, the priority should lie with the preservation or even intensification of the existing business model. Once the first homes on the other side of the Cornelis Douweskaal are occupied, it will bring an end to the lucrative rental business for music festivals and such. Perhaps it's worth looking into the possibility of actually

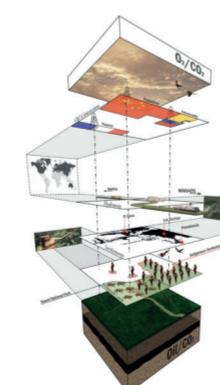
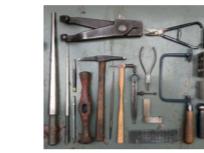
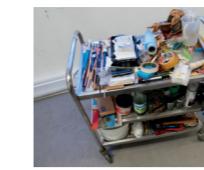
increasing the frequency of these events, preferably without impacting on liveability too much. One option is a structure under the skate park which could be used to generate income for now and then later be transformed into complementary workspaces in a higher rent segment.

Maybe in the future we'll look back at this as a time when it was relatively simple to generate income. A time of waiting, but also a time of asset building, and of honing a practical and financial vision that can anticipate developments in the surrounding area. In practice this means putting permanent developments on hold for the foreseeable future. But it's a splendid prospect for the here and now, because it would mean the function of those empty spaces in the hall could keep on being reinvented.

If no one picks up this glove, then external parties – with their own money – will start shaping what happens here. This is why we need a clear vision for the slipways, the shipbuilding hall and the site itself that takes financial stewardship as its departure point. A confident vision that matches the forces of the advancing city. Only in this way can we ensure that a guardian angel, however well-meaning, will never be

needed at the NDSM.

Auguste van Oppen is founding co-director at BETA architects.

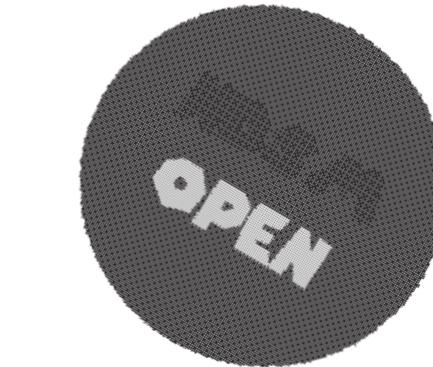

Radical Hospitality

Tanja Karreman

Black soap
When the weather is fine and the front door and the sliding door at the back are open wide, bringing some coolness, that's when Nieuw Dakota is at its best. Then it is a home away from home, an open ground-floor space offering access to the NDSM Wharf's best kept secret: the back garden, sheltered on one side by a corrugated steel wall, with a view of the NDSM's crane and, off to the other side, a small garage business, obscured by Maze de Boer's art work InsideOutside, a gazebo constructed from garage doors that gives shelter from rain and sun. It is the paradisiacal home to swaying reeds, home-grown veg and a table-tennis table for anyone who feels like a game. Inside is outside, and out is in.

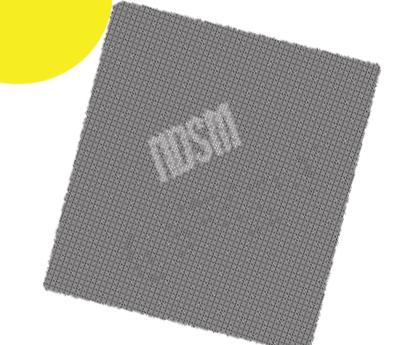
This summer, during the hottest weeks of the year, Suzanne Bernhardt and Didi Lehnhausen showed work they made during their residencies in, respectively, Moengo (Suriname) and at Ruang MES 56 in Yogakarta (Indonesia). The visitors wandered in from both sides; wandering tourists, festival-goers, and even our regular winter audiences were pleasantly surprised by the light and space. They refreshed themselves at the huge gourd filled with cold water in the back garden. Using a large wooden

spoon, Bernhardt splashed water over the hands of visitors making the black soap, with its irresistible burned-wood aroma. The Kwepi tree is found in the ancient forests of Suriname, and its charred bark, the residue from the making of clay objects using the traditional indigenous method, is used to make the soap.

Space for art
Six thousand homes are going to be built at the east perimeter of NDSM Wharf. The organic snack bar will have to make way

for expensive apartment complexes, and the shipping containers that housed students and successful asylum seekers will soon follow. In the meantime, artists are spraying all the walls of the StreetArt Museum in the former welding shed. In this magnificent display of parallel worlds, of tourists posing for photos in front of the gigantic Anne Frank mural and models posing for photos against the ever-changing backdrop of graffiti, slowly but surely the empty plot of land on the other side of the street is being smoothed out so that orderly newbuilds can rise from its surface.

While we watch on, a threat is looming over the wharf. But what is it, precisely, that is under threat? The site itself? The people? The space to play and share? The light? The unconventional, oppositional voice? The key question for the fifth edition of NDSM OPEN is this: What can art and cultural spaces/zones mean for the liveability of an area, and of the city?

The threat to the extent of openness and shared use is greater, it seems, even than the threat to the physical 'open' space itself. In recent years, public space – including the wharf's public space – has been sacrificed to the capitalisation and 'festivisation' of the city. Rather than being designed and used as accessible places, public space is now a mere conduit – a transit zone – planned to ensure as many people as possible can get from A to B in the least time possible, and to 'process' them in highly impermanent fashion.

This gives rise to the need for other types of space, a cultural fabric that is a counterforce to what Jappe Groenendijk calls the 'aeroplane bubble'; places where anyone who wishes can (literally and figu-

years ago the municipality threw so much money at the renovation of the Y-Slipway that none of the original tenants could return because of the massive rent hikes. The forthcoming renovation of the X-Slipway raises the question of whether things could be done differently. For quite some time now, the tenants have had a plan in place that reframes some of the fundamental principles to cap the level of investment and retain the slipway's existing function – this oversized pre-war concrete construction is, after all, an excellent candidate for a pragmatic renovation. If politicians are truly serious about avoiding a second Westergasfabriek (no offence meant), this option needs to be taken into serious consideration.

Little by little, bit by bit, the city is embracing the NDSM Shipyard. In 20 years' time its few remaining rough edges will probably have been

smoothed over. I recently popped in at our new neighbour, Cafe Ilver. I'm really impressed by what they've managed to achieve here with their initiative. Their positivity and level of ambition are welcome additions to the shipyard, and many of its occupants could draw inspiration from them. At the same time, though, I feel a creeping sense of unease; I'm finding it difficult to reconcile this new feature with the image of the shipyard I've built up over the years. It's the same tension we feel when we enter through the big blue door: on the left is the all-new cafe premises; on the right the makeshift jumble of repurposed structures on the self-build plots. Should we go left or should we go right? Or is there a middle lane?

If it was up to me, the NDSM would stay on the right lane of that middle ground. The relatively simple development of the third layer should be implemented quickly, generating more buzz and differentiation. The soon-to-be vacant MX3D lot would be given a broad public function, as a place where everyone in North Amsterdam can meet each

other. Using the great south-facing doors, this would give real meaning to the notion of the NDSM square (plein). The skate park would be preserved, with FUSE above and new workshops below at a slightly higher price category that would lift the NDSM as a

whole to a somewhat higher level. The cathedral-esque North strip (Noorderstrook) would be safeguarded forever against any permanent developments. In 20 years, people would wonder how these extraordinary functions managed to survive in such a central location.

In the end, the extent to which these or any other distant prospects can become reality is determined entirely by the cashflow. Stichting Kinetisch Noord (the owner of the shipbuilding hall) relies on income from so-called incidental rental. While some may find events such as flea markets, dance parties and photo shoots annoying, they are vital in ensuring a healthy balance sheet.

Unless somebody comes up with another plan which generates a few hundred thousand euros of annual net income, everyone will have to adapt to this reality. Over the years, our architecture office has explored a variety of scenarios for developing the former shipbuilding hall. Until now, while the models themselves were more or less self-sustaining, they could not contribute enough to the maintenance of this national heritage site where the reality is that the rents ultimately have to fund a 30-year cycle of care and upkeep.

This means that, for the moment, it doesn't make sense to redevelop the interior. In fact, with the city advancing over the horizon, the priority should lie with the preservation or even intensification of the existing business model. Once the first homes on the other side of the Cornelis

Douweskaalaan are occupied, it will bring an end to the lucrative rental business for music festivals and such. Perhaps it's worth looking into the possibility of actually increasing the frequency of these events, preferably without impacting on liveability too much. One option is a structure under the skate park which could be used to generate income for now and then later be transformed into complementary workspaces in a higher rent segment.

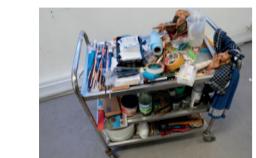
Maybe in the future we'll look back at this as a time when it was relatively simple to generate income. A time of waiting, but also a time of asset building, and of honing a practical and financial vision that can anticipate developments in the surround-

ding area. In practice this means putting permanent developments on hold for the foreseeable future. But it's a splendid prospect for the here and now, because it would mean the function of those empty spaces in the hall could keep on being reinvented.

If no one picks up this glove, then external parties – with their own money – will start shaping what happens here. This is why we need a clear vision for the slipways, the shipbuilding hall and the site itself that takes financial stewardship as its departure point. A confident vision that matches the forces of the advancing city. Only in this way can we ensure that a guardian angel, however well-meaning, will never be needed at the NDSM.

Auguste van Oppen is founding co-director at BETA architects.

years ago the municipality threw so much money at the renovation of the Y-Slipway that none of the original tenants could return because of the massive rent hikes. The forthcoming renovation of the X-Slipway raises the question of whether things could be done differently. For quite some time now, the tenants have had a plan in place that reframes some of the fundamental principles to cap the level of investment and retain the slipways' existing function – this oversized pre-war concrete construction is, after all, an excellent candidate for a pragmatic renovation. If politicians are truly serious about avoiding a second Westergasfabriek (no offence meant), this option needs to be taken into serious consideration. Little by little, bit by bit, the city is embracing the NDSM Shipyard. In 20 years' time its few remaining rough edges will probably have been

smoothed over. I recently popped in at our new neighbour, Cafe Ilver. I'm really impressed by what they've managed to achieve here with their initiative. Their positivity and level of ambition are welcome additions to the shipyard, and many of its occupants could draw inspiration from them. At the same time, though, I feel a creeping sense of unease; I'm finding it difficult to reconcile this new feature with the image of the shipyard I've built up over the years. It's the same tension we feel when we enter through the big blue door: on the left is the all-new cafe premises; on the right the makeshift jumble of repurposed structures on the self-build plots. Should we go left or should we go right? Or is there a middle lane?

If it was up to me, the NDSM would stay on the right lane of that middle ground. The relatively simple development of the third layer should be implemented quickly, generating more buzz and differentiation. The soon-to-be vacant MX3D lot would be given a broad public function, as a place where everyone in North Amsterdam can meet each

other. Using the great south-facing doors, this would give real meaning to the notion of the NDSM square (plein). The skate park would be preserved, with FUSE above and new workshops below at a slightly higher price category that would lift the NDSM as a

whole to a somewhat higher level. The cathedral-esque North strip (Noorderstrook) would be safeguarded forever against any permanent developments. In 20 years, people would wonder how these extraordinary functions managed to survive in such a central location.

In the end, the extent to which these or any other distant prospects can become reality is determined entirely by the cashflow. Stichting Kinetisch Noord (the owner of the shipbuilding hall) relies on income from so-called incidental rental. While some may find events such as flea markets, dance parties and photo shoots annoying, they are vital in ensuring a healthy balance sheet.

Unless somebody comes up with another plan which generates a few hundred thousand euros of annual net income, everyone will have to adapt to this reality. Over the years, our architecture office has explored a variety of scenarios for developing the former shipbuilding hall. Until now, while the models themselves were more or less self-sustaining, they could not contribute enough to the maintenance of this national heritage site where the reality is that the rents ultimately have to fund a 30-year cycle of care and upkeep.

**NDSM
OPEN**

This means that, for the moment, it doesn't make sense to redevelop the interior. In fact, with the city advancing over the horizon, the priority should lie with the preservation or even intensification of the existing business model. Once the first homes on the

other side of the Cornelis Douweskaan are occupied, it will bring an end to the lucrative rental business for music festivals and such. Perhaps it's worth looking into the possibility of actually increasing the frequency of these events, preferably without impacting on liveability too much. One option is a structure under the skate park which could be used to generate income for now and then later be transformed into complementary workspaces in a higher rent segment.

Maybe in the future we'll look back at this as a time when it was relatively simple to generate income. A time of waiting, but also a time of asset building, and of honing a practical and financial vision that can anticipate

developments in the surrounding area. In practice this means putting permanent developments on hold for the foreseeable future. But it's a splendid prospect for the here and now, because it would mean the function of those empty spaces in the hall could keep on being reinvented.

If no one picks up this glove, then external parties – with their own money – will start shaping what happens here. This is why we need a clear vision for the slipways, the shipbuilding hall and the site itself that takes financial stewardship as its departure point. A confident vision that matches the forces of the advancing city. Only in this way can we ensure that a guardian angel, however well-meaning, will never be needed at the NDSM.

Auguste van Oppen is founding co-director at BETA architects.

Radical Hospitality

Tanja Karreman

Black soap

When the weather is fine and the front door and the sliding door at the back are open wide, bringing some coolness, that's when Nieuw Dakota is at its best. Then it is a home away from home, an open ground-floor space offering access to the NDSM Wharf's best kept secret: the back garden, sheltered on one side by a corrugated steel wall, with a view of the NDSM's crane and, off to the other side, a small garage business, obscured by Maze de Boer's art work InsideOutside, a gazebo constructed from garage doors that gives shelter from rain and sun. It is the paradisiacal home to swaying reeds, home-grown veg and a table-tennis table for anyone who feels like a game. Inside is outside, and out is in.

This summer, during the hottest weeks of the year, Suzanne Bernhardt and Didi Lehnhausen showed work they made during their residencies in, respectively, Moengo (Suriname) and at Ruang MES 56 in Yogakarta (Indonesia). The visitors wandered in from both sides; wandering tourists, festivalgoers, and even our regular winter audiences were pleasantly surprised by the light and space. They refreshed themselves at the huge gourd

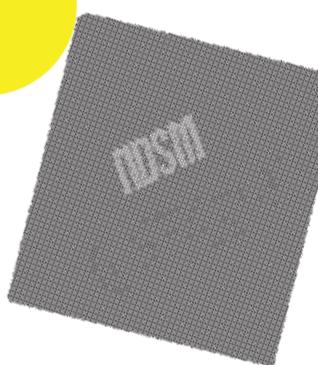

filled with cold water in the back garden. Using a large wooden spoon, Bernhardt splashed water over the hands of visitors making the black soap, with its irresistible burned-wood aroma. The Kwepi tree is found in the ancient forests of Suriname, and its charred bark, the residue from the making of clay objects using the traditional indigenous method, is used to make the soap.

Space for art

Six thousand homes are going to be built

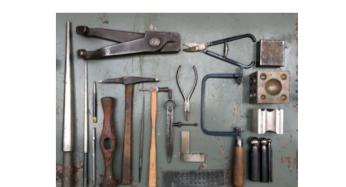
at the east perimeter of NDSM Wharf. The organic snack bar will have to make way for expensive apartment complexes, and the shipping containers that housed students and successful asylum seekers will soon follow. In the meantime, artists are spraying all the walls of the StreetArt Museum in the former welding shed. In this magnificent display of parallel worlds, of tourists posing for photos in front of the gigantic Anne Frank mural and models posing for photos against the ever-changing backdrop of graffiti, slowly but surely the empty plot of land on the other side of the

street is being smoothed out so that orderly newbuilds can rise from its surface.

While we watch on, a threat is looming over the wharf. But what is it, precisely, that is under threat? The site itself? The people? The space to play and share? The light? The unconventional, oppositional voice? The key question for the fifth edition of NDSM OPEN is this: What can art and cultural spaces/zones mean for the liveability of an area, and of the city?

The threat to the extent of openness and shared use is greater, it seems, even than the threat to the physical 'open' space itself. In recent years, public space – including the wharf's public space – has been sacrificed to the capitalisation and 'festivalisation' of the city. Rather than being designed and used as accessible places, public space is now a mere conduit – a transit zone – planned to ensure as many people as possible can get from A to B in the least time possible, and to 'process' them in highly impermanent fashion.

years ago the municipality threw so much money at the renovation of the Y-Slipway that none of the original tenants could return because of the massive rent hikes. The forthcoming renovation of the X-Slipway raises the question of whether things could be done differently. For quite some time now, the tenants have had a plan in place that reframes some of the fundamental principles to cap the level of investment and retain the slipway's existing function – this oversized pre-war concrete construction is, after all, an excellent candidate for a pragmatic renovation. If politicians are truly serious about avoiding a second Westergasfabriek (no offence meant), this option needs to be taken into serious consideration.

Little by little, bit by bit, the city is embracing the NDSM Shipyard. In 20 years' time its few remaining rough edges will probably have been smoothed over. I recently popped in at our new neighbour, Cafe Ilver. I'm really impressed by what they've managed to achieve here with their initiative. Their positivity and level of ambition are welcome additions to the shipyard, and many of its occupants could draw inspiration from them. At the same time, though, I feel a creeping sense of unease; I'm finding it difficult to reconcile this new feature with the image of the shipyard I've built up over the years. It's the same tension we feel when we enter through the big blue door: on the left is the all-new cafe premises; on the right the makeshift jumble of repurposed structures on the self-build plots. Should we go left or should we go right? Or is there a middle lane?

If it was up to me, the NDSM would stay on the right lane of that middle ground. The relatively simple development of the third layer should be implemented quickly, generating more buzz and differentiation. The soon-to-be vacant MX3D lot would be given a broad public function, as a place where everyone in North Amsterdam can meet each other. Using the great south-facing doors, this would give real meaning to the notion of the NDSM square (plein). The skate park would be preserved, with FUSE above and new workshops below at a slightly higher price category that would lift the NDSM as a whole to a somewhat higher

level. The cathedralsque D'north strip (Noorderstrook) would be safeguarded forever against any permanent developments. In 20 years, people would wonder how these extraordinary functions managed to survive in such a central location.

In the end, the extent to which these or any other distant prospects can become reality is determined entirely by the cashflow. Stichting Kinetisch Noord (the owner of the shipbuilding hall) relies on income from so-called incidental rental. While some may find events such as flea markets, dance parties and photo shoots annoying, they are vital in ensuring a healthy balance sheet. Unless somebody comes up with another plan which generates a few hundred thousand euros of annual net income, everyone will have to adapt to this reality. Over the years, our architecture office has explored a variety of scenarios for developing the former shipbuilding hall. Until now, while the models themselves were more or less self-sustaining, they could not contribute enough to the maintenance of this national heritage site where the reality is that the rents ultimately have to fund a 30-year cycle of care and upkeep.

This means that, for the moment, it doesn't make sense to redevelop the interior. In fact, with the city advancing over the horizon, the priority should lie with the preservation or even intensification of the existing business model. Once the first homes on the other side of the Cornelis Douweskaalaal are occupied, it will bring an end to the lucrative rental business for music festivals and such.

Perhaps it's worth looking into the possibility of actually increasing the frequency of these events, preferably without impacting on livability too much. One option is a structure under the skate park which could be used to generate income for now and then later be transformed into complementary workspaces in a higher rent segment.

Maybe in the future we'll look back at this as a time when it was relatively simple to generate income. A time of waiting, but also a time of asset building, and of honing a practical and financial vision that can anticipate developments in the surrounding area. In practice this means putting permanent

developments on hold for the foreseeable future. But it's a splendid prospect for the here and now, because it would mean the function of those empty spaces in the hall could keep on being reinvented.

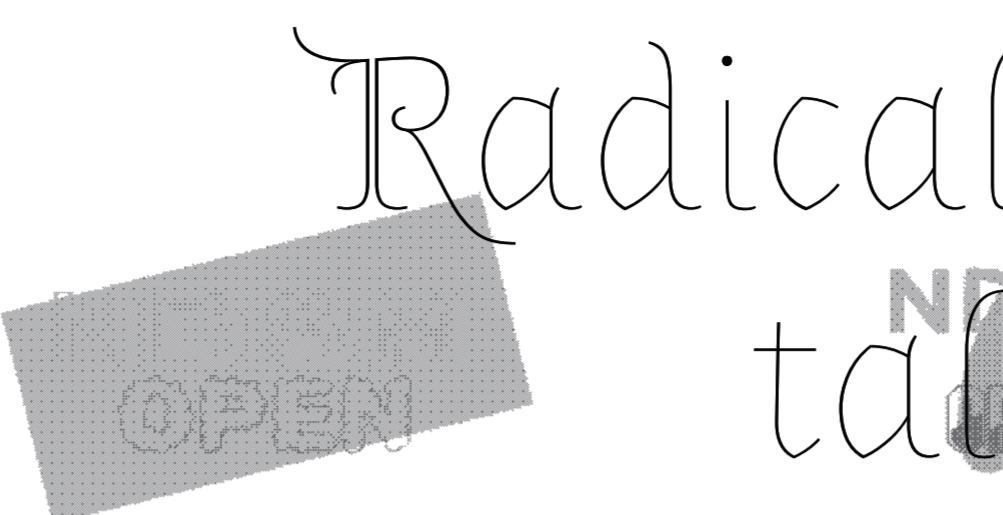
If no one picks up this glove, then external parties – with their own money – will start shaping what happens here. This is why we need a clear vision for the slipways, the shipbuilding hall and the site itself that takes financial stewardship as its departure point. A confident vision that matches the forces of the advancing city. Only in this way can we ensure that a guardian angel, however well-meaning, will never be needed at the NDSM.

Auguste van Oppen is founding co-director at BETA architects.

NDSM
OPEN

NDSM
OPEN

NDSM
OPEN

Radical hospitality

Tanja Karreman

Black soap

When the weather is fine and the front door and the sliding door at the back are open wide, bringing some coolness, that's when Nieuw Dakota is at its best. Then it is a home away from home, an open ground-floor space offering access to the NDSM Wharf's best kept secret: the back garden, sheltered on one side by a corrugated steel wall, with a view of the NDSM's crane and, off to the other side, a small garage business, obscured by Maze de Boer's art work InsideOutside, a gazebo constructed from garage doors that gives shelter from rain and sun. It is the paradisiacal home to swaying reeds, home-grown veg and a table-tennis table for anyone who feels like a game. Inside is outside, and out is in.

This summer, during the hottest weeks of the year, Suzanne Bernhardt and Didi Lehnhausen showed work they made during their residencies in, respectively, Moengo (Suriname) and at Ruang MES 56 in Yogakarta (Indonesia). The visitors wandered in from both sides; wandering tourists, festivalgoers, and even our regular winter audiences were pleasantly surprised by the light and space. They refreshed themselves at the huge gourd filled with cold water in the back garden. Using a large wooden spoon, Bernhardt splashed water over the hands of visitors making the black soap, with its irresistible burned-wood aroma. The Kwepi tree is found in the ancient forests of Suriname, and its charred bark, the residue from the making of clay objects using the traditional indigenous method, is used to make the soap.

Space for art

Six thousand homes are going to be built at the east perimeter of NDSM Wharf. The organic snack bar will have to make way for expensive apartment complexes, and the shipping containers that housed students and successful asylum seekers will soon follow. In the meantime, artists are spraying all the walls of the StreetArt Museum in the former welding shed. In this magnificent display of parallel worlds, of tourists posing for photos in front of the gigantic Anne Frank mural and models posing for photos against the ever-changing backdrop of graffiti, slowly but surely the empty plot of land on the other side of the

street is being smoothed out so that orderly newbuilds can rise from its surface.

While we watch on, a threat is looming over the wharf. But what is it, precisely, that is under threat? The site itself? The people? The space to play and share? The right? The unconventional, oppositional voice? The key question for the fifth edition of NDSM OPEN is this: What can art and cultural spaces/zones mean for the liveability of an area, and of the city?

The threat to the extent of openness and shared use is greater, it seems, even than the threat to the physical 'open' space itself. In recent years, public space – including the wharf's public space – has been sacrificed to the capitalisation and 'festivalisation' of the city. Rather than being designed and used as accessible places, public space is now a mere conduit – a transit zone – planned to ensure as many people as possible can get from A to B in the least time possible, and to 'process' them in highly impermanent fashion.

This gives rise to the need for other types of space, a cultural fabric that is a counterforce to what Jappe Groenendijk calls the 'aeroplane bubble'; places where anyone who wishes can (literally and figuratively) pause and reflect; places that are open, non-enclosing. Through the medium of this essay, Nieuw Dakota wants to start the discussion about what such places could look like, about how they could relate to the open space and to one another, and for whom they are intended.

Nieuw Dakota was founded 10 years ago by a bunch of art lovers from North Amsterdam. Their ambitions were grand. The name was a nod to the pioneer spirit of the American Midwest, and the global art world beckoned. Nieuw Dakota was viewed with suspicion – within the art world and on the wharf itself – because the white cube – synonymous as it is with the art trade, big money, and international museums – did not chime with the wharf's anarchistic spirit! But the tide turned. It was in precisely these 10 years that a new type of art space came to the fore, all over the world, out of

years ago the municipality threw so much money at the renovation of the Y-Slipway that none of the original tenants could return because of the massive rent hikes. The forthcoming renovation of the X-Slipway raises the question of whether things could be done differently. For quite some time now, the tenants have had a plan in place that reframes some of the fundamental principles to cap the level of investment and retain the slipway's existing function – this oversized pre-war concrete construction is, after all, an excellent candidate for a pragmatic renovation. If politicians are truly serious about avoiding a second Westergasfabriek (no offence meant), this option needs to be taken into serious consideration.

Little by little, bit by bit, the city is embracing the NDSM Shipyard. In 20 years' time its few remaining rough edges will probably have been smoothed over. I recently popped in at our new neighbour, Cafe Ilver. I'm really impressed by what they've managed to achieve here with their initiative. Their positivity and level of ambition are welcome additions to the shipyard, and many of its occupants could draw inspiration from them. At the same time, though, I feel a creeping sense of unease; I'm finding it difficult to reconcile this new feature with the image of the shipyard I've built up over the years. It's the same tension we feel when we enter through the big blue door: on the left is the all-new cafe premises; on the right the makeshift jumble of repurposed structures on the self-build plots. Should we go left or should we go right? Or is there a middle lane?

If it was up to me, the NDSM would stay on the right lane of that middle ground. The relatively simple development of the third layer should be implemented quickly, generating more buzz and differentiation. The soon-to-be vacant MX3D lot would be given a broad public function, as a place where everyone in North Amsterdam can meet each other. Using the great south-facing doors, this would give real meaning to the notion of the NDSM square (plein). The skate park would be preserved, with FUSE above and new workshops below at a slightly higher price category that would lift the NDSM as a whole to a somewhat higher

level. The cathedralsque North strip (Noorderstrook) would be safeguarded forever against any permanent developments. In 20 years, people would wonder how these extraordinary functions managed to survive in such a central location. In the end, the extent to which these or any other distant prospects can become reality is determined entirely by the cashflow. Stichting Kinetisch Noord (the owner of the shipbuilding hall) relies on income from so-called incidental rental. While some may find events such as flea markets, dance parties and photo shoots annoying, they are vital in ensuring a healthy balance sheet.

Unless somebody comes up with another plan which generates a few hundred thousand euros of annual net income, everyone will have to adapt to this reality. Over the years, our architecture office has explored a variety of scenarios for developing the former shipbuilding hall. Until now, while the models themselves were more or less self-sustaining, they could not contribute enough to the maintenance of this national heritage site where the reality is that the rents ultimately have to fund a 30-year cycle of care and upkeep.

This means that, for the moment, it doesn't make sense to redevelop the interior. In fact, with the city advancing over the horizon, the priority should lie with the preservation or even intensification of the existing business model. Once the first homes on the other side of the Cornelis Douweskaan are occupied, it will bring an end to the lucrative rental business for music festivals and such.

Perhaps it's worth looking into the possibility of actually increasing the frequency of these events, preferably without impacting on livability too much. One option is a structure under the skate park which could be used to generate income for now and then later be transformed into complementary workspaces in a higher rent segment.

Maybe in the future we'll look back at this as a time when it was relatively simple to generate income. A time of waiting, but also a time of asset building, and of honing a practical and financial vision that can anticipate developments in the surrounding area. In practice this means putting permanent

developments on hold for the foreseeable future. But it's a splendid prospect for the here and now, because it would mean the function of those empty spaces in the hall could keep on being reinvented.

If no one picks up this glove, then external parties – with their own money – will start shaping what happens here. This is why we need a clear vision for the slipways, the shipbuilding hall and the site itself that takes financial stewardship as its departure point. A confident vision that match the forces of the advancing city. Only in this way can we ensure that a guardian angel, however well-meaning, will never be needed at the NDSM.

Auguste van Oppen is founding co-director at BETA architects.

NDSM
OPEN

Radical hospitality

Tanja Karreman

Black soap

When the weather is fine and the front door and the sliding door at the back are open wide, bringing some coolness, that's when Nieuw Dakota is at its best. Then it is a home away from home, an open ground-floor space offering access to the NDSM Wharf's best kept secret: the back garden, sheltered on one side by a corrugated steel wall, with a view of the NDSM's crane and, off to the other side, a small garage business, obscured by Maze de Boer's art work InsideOutside, a gazebo constructed from garage doors that gives shelter from rain and sun. It is the paradisiacal home to swaying reeds, home-grown veg and a table-tennis table for anyone who feels like a game. Inside is outside, and out is in.

This summer, during the hottest weeks of the year, Suzanne Bernhardt and Didi Lehnhausen showed work they made during their residencies in, respectively, Moengo (Suriname) and at Ruang MES 56 in Yogakarta (Indonesia). The visitors wandered in from both sides; wandering tourists, festivalgoers, and even our regular winter audiences were pleasantly surprised by the light and space. They refreshed themselves at the huge gourd filled with cold water in the back garden. Using a large wooden spoon, Bernhardt splashed water over the hands of visitors making the black soap, with its irresistible burned-wood aroma. The Kwepi tree is found in the ancient forests of Suriname, and its charred bark, the residue from the making of clay objects using the traditional indigenous method, is used to make the soap.

Space for art

Six thousand homes are going to be built at the east perimeter of NDSM Wharf. The organic snack bar will have to make way for expensive apartment complexes, and the shipping containers that housed students and successful asylum seekers will soon follow. In the meantime, artists are spraying all the walls of the StreetArt Museum in the former welding shed. In this magnificent display of parallel worlds, of tourists posing for photos in front of the gigantic Anne Frank mural and models posing for photos against the ever-changing backdrop of graffiti, slowly but surely the empty plot of land on the other side of the

street is being smoothed out so that orderly newbuilds can rise from its surface.

While we watch on, a threat is looming over the wharf. But what is it, precisely, that is under threat? The site itself? The people? The space to play and share? The light? The unconventional, oppositional voice? The key question for the fifth edition of NDSM OPEN is this: What can art and cultural spaces/zones mean for the liveability of an area, and of the city?

The threat to the extent of openness and shared use is greater, it seems, even than the threat to the physical 'open' space itself. In recent years, public space – including the wharf's public space – has been sacrificed to the capitalisation and 'festivalisation' of the city. Rather than being designed and used as accessible places, public space is now a mere conduit – a transit zone – planned to ensure as many people as possible can get from A to B in the least time possible, and to 'process' them in highly impermanent fashion.

This gives rise to the need for other types of space, a cultural fabric that is a counterforce to what Jappe Groenendijk calls the 'aeroplane bubble'; places where anyone who wishes can (literally and figuratively) pause and reflect; places that are open, non-enclosing. Through the medium of this essay, Nieuw Dakota wants to start the discussion about what such places could look like, about how they could relate to the open space and to one another, and for whom they are intended.

Nieuw Dakota was founded 10 years ago by a bunch of art lovers from North Amsterdam. Their ambitions were grand. The name was a nod to the pioneer spirit of the American Midwest, and the global art world beckoned. Nieuw Dakota was viewed with suspicion – within the art world and on the wharf itself – because the white cube – synonymous as it is with the art trade, big money, and international museums – did not chime with the wharf's anarchistic spirit! But the tide turned. It was in precisely these 10 years that a new type of art space came to the fore, all over the world, out of

ratively) pause and reflect; places that are open, non-enclosing. Through the medium of this essay, Nieuw Dakota wants to start the discussion about what such places could look like, about how they could relate to the open space and to one another, and for whom they are intended.

Nieuw Dakota was founded 10 years ago by a bunch of art lovers from North Amsterdam. Their ambitions were grand. The name was a nod to the pioneer spirit of the American Midwest, and the global art world beckoned. Nieuw Dakota was viewed with suspicion – within the art world and on the wharf itself – because the white cube – synonymous as it is with the art trade, big money, and international museums – did not chime with the wharf's anarchistic spirit! But the tide turned. It was in precisely these 10 years that a new type of art space came to the fore, all over the world, out of a latent need for a different kind of intimate, non-commercial space in the city – spaces where consumption and entertainment were not the order of the day, and which offered an opportunity for encounter and contemplation, a view of the world from a trans-local perspective.

Public space as inclusivity
For a cultural fabric to be present in the city, serving as a parallel world – a base of operations, a safe zone – the nature and degree of its accessibility is at least as important as the content and quality of its programme. This kind of place has the potential to extend the public space, to broaden it, and to intensify its use. Not just with respect to quantity, but also to quality and intimacy.

Public space is traditionally a space of encounter. Art has an important part to play in it, and the Netherlands has more art per square metre than any other country in the world. Art is what makes the space. Art tells the story of the city. Art forms the collective memory. Art makes people connect with place, whether they choose to or not.

Many urban environment designers refer to the Nolli Map, a minutely detailed plan of Rome drawn 250 years ago by Gianbattista Nolli. Rather than distinguishing between built and unbuilt space in the map, his map contrasts the private (black) and the public (white). The public space in this historical city includes not only the streets, alleyways and plazas, but also the churches, monasteries and other public buildings. The evenness of the distribution of the map's black and white zones is striking.

In the Netherlands of today, the black areas would surely predominate. The Nolli Map is a prism through which to view the city in our pursuit of liveability, inclusivity and a more even distribution of public and private functions. As a thought experiment let's take a closer look at the NDSM Wharf. There's plenty of open space, alright, but is the NDSM Hall public or not? And what about Nieuw Dakota and Beautiful Distress House, both of which are open four days a week? Is

Sexyland public or private? The festivals held here last a day and are only accessible to a public paying for tickets and refreshments. It would be worthwhile to conduct research into a Nolli Map of NDSM. We would expand the legend with a contemporary shade that falls somewhere between black and white; less a grey than a light shade of blue. Although these zones of brilliant blue would be nominally public, they would not always be accessible. This blue would manifest itself in various shades of temporariness.

Radically hospitable
On 5 July 2019 in Nieuw Dakota the chair of the Amsterdam Art Council Felix Rottenberg presented the institution's 'nominations' for organisations (known by the acronym A-Bis) that it would offer regular funding for the upcoming four-year period. He took the opportunity to call upon these organisations to take radical measures to prevent further polarisation between the city and its outskirts. Finger raised and speaking with an ominous, almost condescending tone, he proclaimed that what was needed was more than a just a project. I had to think of author Massih Hutak and his Defend the North (Verdedig Noord) initiative, and of Chris, Joop, Marcel, Fatima, Mazen, Marisca, Sarah, Judith and all the others who for many years have been making connections with the schools, the community centres, and the people of North Amsterdam. Amsterdam's councillor for arts and culture Touria Meliani hasn't yet resorted to a quota system, but her message is clear: the policy on assessment and granting of funds to plans will be guided by their degree of inclusivity.

We share these ambitions, but when at the end of the afternoon it was my turn to speak, in my role as host at Nieuw Dakota, I felt compelled to use different language: I decided on the spur of the moment to add a new dimension to the call for radical solutions. There and then, I came up with the term 'radical hospitality'. It's what we've been doing for the last decade: creating a space that is welcoming and accessible to everyone, with attentiveness and continuity.

Open up the doors and make space! This is a appeal to everyone who makes the city what it is: the artists, the planners, the architects, the area managers and the developers. What will this new space look like? How should we go about safeguarding spaces to expand the public dimension of the city, and what resources will we use? As they arise out of organic connections with the immediate surroundings they will, ideally, form a strong and vital fabric woven by radical hospitality.

Radical hospitality operates in two directions: inwards and outwards. Next year, we will be celebrating our 10th anniversary, with a revamped Summer Show focusing on in talent in North Amsterdam and on the wharf, a design competition to transform the facade of the Nieuw Dakota building into a beacon in the city, and mobile studio that will visit centres for the elderly, schools, community centres, libraries and hospitals (culminating in a book titled 750 jaar Noord, and a rolling

public programme of events with speakers from near and far, so that, together, we can fill in the detail of an inclusive, trans-local cultural fabric of the future.

Temporary lasts longest, like a relationship that, in the awareness of its perpetual finiteness, can be so much more thrilling and loving. Meanwhile, however, gradually and imperceptibly, a bond is forged, a bond of trust, continuity, attention and presence in different shades of blue. This is radical hospitality.

Tanja Karreman

1. The bars of soap sold at Nieuw Dakota in a wrapper printed with the following words: 'Listen to river spirits, wash yourself but use only what you need and treat it like it is not yours! Soap made with Kwepi charcoal from Suriname. Kwepi is a special tree whose bark is used in the ceramic process of Kali'na Amerindian pottery.' riverinreverse.hotglue.me

2. 'Losgezonden van Tijd en Ruimte', in: Zeven jaar Geleden, Motley book, June 2019. Jappe Groenendijk is a philosopher, writer and theatre dramaturge, and program coordinator of the Master of Education in Arts programme at the Amsterdam University of the arts, where he also teaches art philosophy. He is also a music theatre and

DE GEESTELIJKE GEZONDHEID VAN DE CREATIEVE KLASSE IN TIJDEN VAN NEOLIBERALISME

Marjanne van Helvert

Een hoogst subjectieve en persoonlijke tirade over wat er achter sommige van deze deuren gebeurt

Een van mijn docenten op de kunstacademie zei ooit dat we na ons afstuderen erop moesten rekenen dat we ten minste vijf jaar zouden moeten ploeteren, met stomme bijbaantjes op het randje van armoe-de, ons afvragend of we de juiste keuzes hadden gemaakt, steeds op het punt van opgeven, en dan, misschien, als we dan nog steeds bezig zouden zijn, nog steeds al onze energie en overtuiging stoppend in het ontwikkelen van een eigen praktijk, proberend om een positie te vinden waar ons werk zou kunnen passen, dat gaatje te vinden waar we uniek en gewild zouden zijn, of tenminste een soort van publiek zouden vinden, dán zouden we ons ding misschien in ons beroep kunnen veranderen. Minstens vijf jaar alles investeren wat je in je hebt, en dan komt er misschien iets uit.

Dat leek mij best een redelijke deal. Het sprak tot de romantische verbeelding van de zwevende kunstenaar net voor de doorbraak waar iedereen stiekem van droomt. Ik had toch geen andere plannen voor de toekomst. Geen huisje-boompje-beestje, of materialistische doelen die ik wilde bereiken. En tot mijn uiterst voorzichtige vleugje van optimisme bleek het voor mij zo te gaan. Of het toeval is, of dat mijn docent me die dag de meest waardevolle les leerde, dat weet ik niet, maar ik kreeg een opdracht die ik geweldig vond en waar ik goed in was, en toen nog een, en nog een. Ik verloor alleen wel letterlijk mijn gezonde verstand terwijl ik in die vijf

Een hoogst subjectieve en persoonlijke tirade over wat er achter sommige van deze deuren gebeurt

Een van mijn docenten op de kunstacademie zei ooit dat we na ons afstuderen erop moesten rekenen dat we ten minste vijf jaar zouden moeten ploeteren, met stomme bijbaantjes op het randje van armoede, ons afvragend of we de juiste keuzes hadden gemaakt, steeds op het punt van opgeven, en dan, misschien, als we dan nog steeds bezig zouden zijn, nog steeds al onze energie en overtuiging stoppend in het ontwikkelen van een eigen praktijk, proberend om een positie te vinden waar ons werk zou kunnen passen, dat gaatje te vinden waar we uniek en gewild zouden zijn, of tenminste een soort van publiek zouden vinden, dan zouden we ons ding misschien in ons beroep kunnen veranderen. Minstens vijf jaar alles investeren wat je in je hebt, en dan komt er misschien iets uit.

Dat leek mij best een redelijke deal. Het sprak tot de romantische verbeelding van de zweogende kunstenaar net voor de doorbraak waar iedereen stiekem van droomt. Ik had toch geen andere plannen voor de toekomst. Geen huisje-boompje-beestje, of materialistische doelen die ik wilde bereiken. En tot mijn uiterst voorzichtige vleugje van optimisme bleek het voor mij zo te gaan. Of het toeval is, of dat mijn docent me die dag de meest waardevolle les leerde, dat weet ik niet, maar ik kreeg een opdracht die ik geweldig vond en waar ik goed in was, en toen nog een, en toen nog een. Ik verloor alleen wel letterlijk mijn gezonde verstand terwijl ik in die vijf jaar boven water probeerde te blijven. Niemand had me van tevoren verteld over de alomtegenwoordigheid van mentale gezondheidsproblemen in zo'n soort periode in je leven. Ik dacht dat het beeld van de gekwelde, depressieve kunstenaar een cliché was, totdat ik openlijk met de mensen om me heen over mijn depressies ging praten.

NDSM OPEN

Er is een toenemend aantal jongvolwassenen, studenten en werkenden tussen de 25 en 35 jaar, dat lijdt aan depressies, angststoornissen, en burn-outs. En niet alleen in de creatieve sector. Volgens een recente studie van de Sociaal Economische Raad (SER) heeft deze groep significant minder vertrouwen in de toekomst dan eerdere generaties. En terecht: zij hebben minder kans op een baan of op een hypotheek, en daardoor moeten ze veel grote beslissingen in hun leven uitstellen of zelfs afstellen, zoals op zichzelf gaan wonen, een huis kopen, een gezin stichten, etc. Het is niet hun schuld; zij zijn niet opeens met zijn allen meer verwend, zwakker, of minder succesvol dan bijvoorbeeld de generatie die in de jaren '90 volwassen werd. De wereld om hen heen is meer verdeeld, financieel harder, en minder solidair, en dat voelen ze.

Ik voelde het ook. Ik voel het nog steeds. Ik heb nu betere manieren om ermee om te gaan en te zorgen dat ik er niet aan onderdoor ga, maar de verlammende vraagstukken blijven dezelfde. En het is de aard van de dominante neoliberalide ideologie waar we mee opgroeien, dat we onszelf de schuld geven voor ons achterblijven. Hoe kan ik een verschil maken als ik mijn gepriviligeerde, depressieve zelfs ochtends niet eens uit bed krijg? Hoe kan ik proberen de wereld te veranderen als ik mijn eigen leven niet eens onder controle heb? Hoe kan ik ergens iets aan doen als ik nergens iets aan doe? Dit zijn slechts een paar van de gedachten waar ik elke ochtend mee wakker werd, waarover ik lag te piekeren als ik te lang in bed bleef liggen, te laat, te verdrietig en te verslagen aan mijn dag begon. Regelmatische aanvallen van cynische, existentiële angsten waren gewoon geworden. Dit was mijn dagelijkse strijd met de werkelijkheid zodra ik wakker werd. In een fractie van een seconde schakelde ik tussen IK ben het niet, JIJ bent het, stomme, keiharde, slechte, commerciële, gedoemde wereld!!! en godverdomme, ben ik nou gewoon zo'n verwende, lui, mislukte kunstenaar, of nog erger: millennial, zeurend over hun sneue leven, terwijl ze biologische koffie drinken en yoga-poses instammen? Een verlammende angst dat je nooit goed genoeg bent, dat je de vrijheid die je zocht eigenlijk helemaal niet aankunt, dat de wereld helemaal geen behoeftte had aan de middelmatige kunstenaar, ontwerper, schrijver, denker of wat ik dan ook dacht te willen zijn. En als ik niet die briljante, hardwerkende persoon kon zijn met eindeloze hoeveelheden energie om steeds weer nieuwe ideeën te verzinnen en nieuwe experimenten aan te gaan die uiteindelijk toch wel érgens zouden moeten landen, waarom zou ik dan überhaupt willen zijn.

Ondanks mijn overduidelijke klinische depressie had ik het gevoel alsof ik eigenlijk niets te klagen had. Ik had een huis, een partner, best een normale jeugd, een paar diploma's (hoewel niet erg nuttig in onze neoliberalie, kapitalistische samenleving), en ik was meestal nog best in staat te doen alsof ik wel normale hersenen had, of zelfs een gelukkig hoofd. Ik ben een bevoordeerd, wit persoon uit de middenklasse, hoogopgeleid en met een sociaal vangnet dat waarschijnlijk wel zou zorgen dat ik nooit dakloos door de wereld zou gaan, als ik vriendelijk om hulp zou vragen. Ik had een part-time baantje in een winkel, dat ik haatte, maar ik kon mijn huur betalen en zelfs een kleine, gedeelde studioruimte om te werken aan mijn echte werk, of in elk geval te proberen uit te vinden wat dat dan was. En mijn buitenlandse vrienden zeiden me dat Nederland echt bijzonder was dat deze situatie kon bestaan. Vergelijkt met mijn vriend in New York, die een FULL-time stom bijbaantje had, waarmee hij maar net zijn huur kon betalen, en waarnaast hij nog alle kleine beetjes tijd, geld en energie die hij op kon brengen, stak in zijn echte roeping: muzikant zijn, had ik het nog makkelijk. Of mijn vriendin uit München, die met open mond rondkeek in de Kunststad en mij vroeg wanneer het allemaal tegen de vlakte zou gaan om dure appartementen voor rijke

mensen te bouwen. Stel je voor hoe verrast zij was toen ik antwoordde dat de Kunststad een of andere overeenkomst met de gemeente Amsterdam heeft, dat, voor zover ik begreep, dit alles helemaal niet gesloopt mag worden, in elk geval niet de komende vijftig jaar. Nederland is misschien wel Eénog in het land der subsidieblind, en ik ben een geluksvogel dat ik kan doen wat ik doe.

Op dit moment bevind ik mij in de gelukkige positie dat ik gevraagd word om te schrijven en te praten over dingen die ik belangrijk vind en waar ik iets vanaf weet, en soms doe ik dat zelfs ongevraagd. Ik heb wat therapie gehad en wat pillen genomen waardoor mijn leven makkelijker werd, terwijl ik in het geheim de diepste depressie bestrijdde die ik ooit had meegeemaakt, na de monsterbevalling van de publicatie van mijn boek. Nu, in mijn werk als docent, probeer ik mijn studenten te contra-hersenspoelen met socialistische en milieuactivistische propaganda, om de alternative facts waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden, tegen te gaan. Ik bied mij vrijwillig aan voor die zwarte lijst voor linkse leraren die onze jongste populaire fascistische politicus heeft voorgesteld.

Ik hoor sommige van jullie denken: ja! Jij bent inderdaad een zeurende, bevoordeerde, mislukte kunstenaar! Zoek eens een echte baan! Linkse, subsidieslurpende hobbyist, waar al onze belastingcenten naartoe gaan, bla bla bla...! En ja, wij hebben laptops en poke bowls en mindfulnesscursussen. Maar we hebben geen vaste contracten, geen pensioenen, huizen, of zelfs het vooruitzicht op een beter toekomst. Ondertussen komen er letterlijk busladingen toeristen naar de NDSM, onze kleurrijke studio's fotograferend, zich afvragend wat er achter al deze deuren gebeurt. Jij bent waarschijnlijk een van hen, als je dit leest, en bent hier welkom. De gentrificatie van de vormalige scheepswerf is een succes. Er zitten hier nu verschillende restaurants en sjeike hotels, MTV en Greenpeace hebben hun kantoren hier naartoe verplaatst, en de duizenden huizen die gebouwd worden zijn al verkocht voor de eerste steen de vervuilde grond raakt.

Tegelijkertijd verhuurt de stichting NDSM zijn zwaarbewogen territorium als een trendy post-industrieel decor voor zakelijke evenementen en bedrijven die bestaansrecht halen uit het ondermijnen van wat er nog over is van de subsidies en sociale zekerheid die onze welvaartsstaat te bieden had. Ja, ik kijk naar jullie, TheNextWeb. As a shipyard-turned-creative-hub, it's the perfect vibe for our 14th edition, zoals TNW de NDSM-locatie aankondigde voor mei 2019. Het is maar goed dat de kaartjes €329 of meer kosten, en dat er geen gastenlijst was voor de mensen die die creative hub vormen, want anders had ik waarschijnlijk mezelf voor lul gezet door te proberen te praten met die mensen achter dat goedbewaakte hek, zoals ik deed met het enigszins verbijsterde NDSM-management toen ik ze vroeg waarom we deze partij in hemelsnaam hadden toegelezen op ons terrein.

Dus, dit is ook aan de hand achter mijn studiodeuren in de NDSM Kunststad, waar ik een studio deel waar ik van houd, mijn veilige haven in een stad die uit zijn voegen groeit wat betreft sociaal-economische verschillen en kansen. Ik kwam er voor het eerst in met een groepje voormalig klasgenoten vijf jaar geleden, allemaal vers afgestudeerd van de kunstacademie. De een na de ander gaf hun ruimte weer op, op zoek naar de mogelijkheid van een stabielere inkomen, om hun alhaar hogere huren te kunnen betalen. Een van hen volgt nu een opleiding om leraar op een middelbare school te kunnen worden, een andere werkt in een café en is aan het bedenken wat ze verder wil met haar carrière. Anderen hebben werk gevonden in commerciële omgevingen waar ze ten minste iets van hun talenten kunnen inzetten en zich minder zorgen hoeven maken over hun financiële situatie. Ze hoeven zich dan alleen nog zorgen te maken over hun geweten en over de ethische kwesties die ze zullen moeten nemen, en hierom weigeren sommige anderen deze optie nog steeds, als die ze al wordt geboden. Een andere studiogenoot verliet de stad definitief in een staat van wanhop en desillusie, na een jaar tevergeefs te hebben geprobeerd om een betaalbare woning in Amsterdam te vinden. Ze ging terug naar het land waar ze vandaan kwam, enkele maanden nadat ze nog verklaarde dat Amsterdam de meest creatieve en open plek was die ze kende, omdat ze zich kort daarna realiseerde dat dat alleen geldt voor de rijken, de lucky few, of de oudere generaties die nog een woning hebben kunnen vinden in goedkopere en kraakvriendelijke tijden.

De generatie die het op dit moment probeert te maken met een creatief beroep, heeft te maken met woonsituaties die de toestanden in Londen of New York benaderen. Ze betalen enorme bedragen aan huur voor een piepklein kamertje of een appartement dat gedeeld wordt met vier andere werkende volwassenen, als je al zoveel geluk hebt om zoets te vinden. Ik heb vrienden dakloos zien worden, door burn-outs en angstaanvallen zien gaan voor hun dertigste, voormalig klasgenoten die worstelen met het vinden van bijbaantjes, en vervolgens met de motivatie om naast die baantjes nog genoeg energie op te brengen om iets anders te doen. Sommige van deze dingen hebben misschien gewoon te maken met de beroepsgroep: de arme kunstenaar die het maar niet lukt om geld te verdienen met het eigen werk. Maar ontelbare kerlen kwamen ik erachter dat mensen om me heen hun mentale gezondheidsproblemen verborgen hielden, omdat ons ingeprent wordt dat het onze eigen schuld is als we falen, en dat we gewoon harder moeten werken. Laten we ten minste elkaar overtuigen dat dat niet zo is. Laten we het vaker hebben over de minder mooie dingen die er achter deze deuren en achter deze ogen plaatsvinden.

Laten we samen zeggen: rot op, neoliberalie kapitalistische samenleving waardoor iedereen in egocentrische concurrenten verandert, terwijl wij van nature solidair zijn. Jij maakt dat we ons arm voelen, terwijl er meer dan ooit is om te

Een hoogst subjectieve en persoonlijke tirade over wat er achter sommige van deze deuren gebeurt

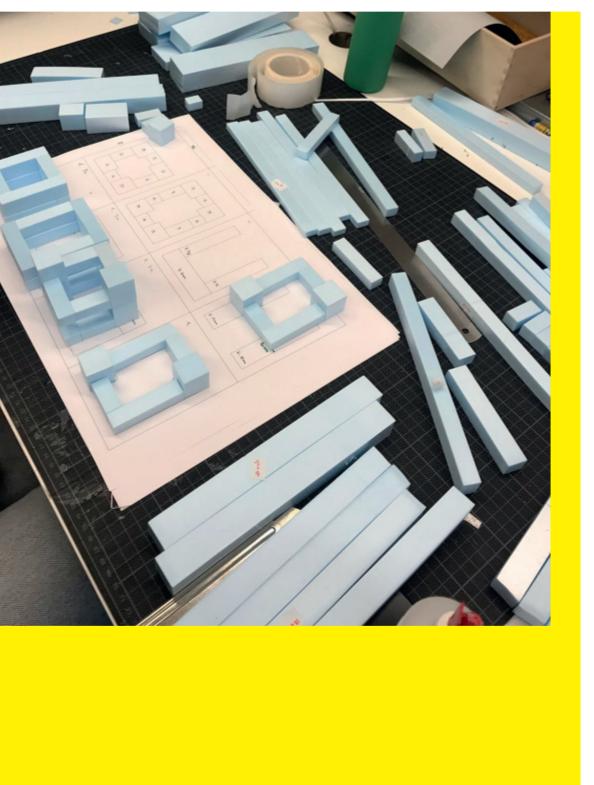
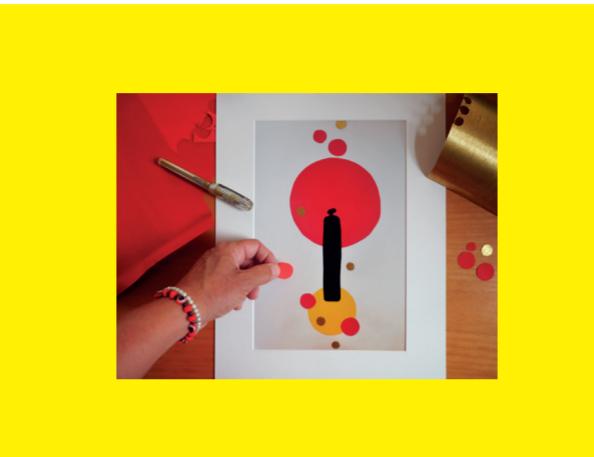
Een van mijn docenten op de kunstacademie zei ooit dat we na ons afstuderen erop moesten rekenen dat we ten minste vijf jaar zouden moeten ploeteren, met stomme bijbaantjes op het randje van armoede, ons afvragend of we de juiste keuzes hadden gemaakt, steeds op het punt van opgeven, en dan, misschien, als we dan nog steeds bezig zouden zijn, nog steeds al onze energie en overtuiging stoppend in het ontwikkelen van een eigen praktijk, proberend om een positie te vinden waar ons werk zou kunnen passen, dat gaatje te vinden waar we uniek en gewild zouden zijn, of tenminste een soort van publiek zouden vinden, dan zouden we ons ding misschien in ons beroep kunnen veranderen. Minstens vijf jaar alles investeren wat je in je hebt, en dan komt er misschien iets uit.

Dat leek mij best een redelijke deal. Het sprak tot de romantische verbeelding van de zweogende kunstenaar net voor de doorbraak waar iedereen stiekem van droomt. Ik had toch geen andere plannen voor de toekomst. Geen huisje-boompje-beestje, of materialistische doelen die ik wilde bereiken. En tot mijn uiterst voorzichtige vleugje van optimisme bleek het voor mij zo te gaan. Of het toeval is, of dat mijn docent me die dag de meest waardevolle les leerde, dat weet ik niet, maar ik kreeg een opdracht die ik geweldig vond en waar ik goed in was, en toen nog een, en toen nog een. Ik verloor alleen wel letterlijk mijn gezonde verstand terwijl ik in die vijf jaar boven water probeerde te blijven. Niemand had me van tevoren verteld over de alomtegenwoordigheid van mentale gezondheidsproblemen in zo'n soort periode in je leven. Ik dacht dat het beeld van de gekwelde, depressieve kunstenaar een cliché was, totdat ik openlijk met de mensen om me heen over mijn depressies ging praten.

Er is een toenemend aantal jongvolwassenen, studenten en werkenden tussen de 25 en 35 jaar, dat lijdt aan depressies, angststoornissen, en burn-outs. En niet alleen in de creatieve sector. Volgens een recente studie van de Sociaal Economische Raad (SER) heeft deze groep significant minder vertrouwen in de toekomst dan eerdere generaties. En terecht: zij hebben minder kans op een baan of op een hypotheek, en daardoor moeten ze veel grote beslissingen in hun leven uitstellen of zelfs afstellen, zoals op zichzelf gaan wonen, een huis kopen, een gezin stichten, etc. Het is niet hun schuld; zij zijn niet opeens met zijn allen meer verwend, zwakker, of minder succesvol dan bijvoorbeeld de generatie die in de jaren '90 volwassen werd. De wereld om hen heen is meer verdeeld, financieel harder, en minder solidair, en dat voelen ze.

Ik voelde het ook. Ik voel het nog steeds. Ik heb nu betere manieren om ermee om te gaan en te zorgen dat ik er niet aan onderdoor ga, maar de verlammende vraagstukken blijven dezelfde. En het is de aard van de dominante neoliberalide ideologie waar we mee opgroeien, dat we onszelf de schuld geven voor ons achterblijven. Hoe kan ik een verschil maken als ik mijn gepriviligeerde, depressieve zelfs ochtends niet eens uit bed krijg? Hoe kan ik proberen de wereld te veranderen als ik mijn eigen leven niet eens onder controle heb? Hoe kan ik ergens iets aan doen als ik nergens iets aan doe? Dit zijn slechts een paar van de gedachten waar ik elke ochtend mee wakker werd, waarover ik lag te piekeren als ik te lang in bed bleef liggen, te laat, te verdrietig en te verslagen aan mijn dag begon. Regelmatische aanvallen van cynische, existentiële angsten waren gewoon geworden. Dit was mijn dagelijkse strijd met de werkelijkheid zodra ik wakker werd. In een fractie van een seconde schakelde ik tussen IK ben het niet, JIJ bent het, stomme, keiharde, slechte, commerciële, gedoemde wereld!!! en godverdomme, ben ik nou gewoon zo'n verwende, lui, mislukte kunstenaar, of nog erger: millennial, zeurend over hun sneue leven, terwijl ze biologische koffie drinken en yoga-poses instagrammen? Een verlammende angst dat je nooit goed genoeg bent, dat je de vrijheid die je zocht eigenlijk helemaal niet aankunt, dat de wereld helemaal geen behoefte had aan de middelmatige kunstenaar, ontwerper, schrijver, denker of wat ik dan ook dacht te willen zijn. En als ik niet die briljante, hardwerkende persoon kon zijn met eindeloze hoeveelheden energie om steeds weer nieuwe ideeën te verzinnen en nieuwe experimenten aan te gaan die uiteindelijk toch wel ergens zouden moeten landen, waarom zou ik dan überhaupt willen zijn.

Ondanks mijn overduidelijke klinische depressie had ik het gevoel alsof ik eigenlijk niets te klagen had. Ik had een huis, een partner, best een normale jeugd, een paar diploma's (hoewel niet erg nuttig in onze neoliberalie, kapitalistische samenleving), en ik was meestal nog best in staat te doen alsof ik wel normale hersenen had, of zelfs een gelukkig hoofd. Ik ben een bevoordeerd, wit persoon uit de middenklasse, hoogopgeleid en met een sociaal vangnet dat waarschijnlijk wel zou zorgen dat ik nooit dakloos door de wereld zou gaan, als ik vriendelijk om hulp zou vragen. Ik had een part-time baantje in een winkel, dat ik haatte, maar ik kon mijn huur betalen en zelfs een kleine, gedeelde studioruimte om te werken aan mijn echt werk, of in elk geval te proberen uit te vinden wat dat dan was. En mijn buitenlandse vrienden zeiden me dat Nederland echt bijzonder was dat deze situatie kon bestaan. Vergelijken met mijn vriend in New York, die een FULL-time stom bijbaantje had, waarmee hij maar net zijn huur kon betalen, en waarnaast hij nog alle kleine beetjes tijd, geld en energie die hij op kon brengen, stak in zijn echte roeping: muzikant zijn, had ik het nog makkelijk. Of mijn vriendin uit München, die met open mond rondkeek in de Kunststad en mij vroeg wanneer het allemaal tegen de vlakte zou gaan om dure appartementen voor rijke

mensen te bouwen. Stel je voor hoe verrast zij was toen ik antwoordde dat de Kunststad een of andere overeenkomst met de gemeente Amsterdam heeft, dat, voor zover ik begreep, dit alles helemaal niet gesloopt mag worden, in elk geval niet de komende vijftig jaar. Nederland is misschien wel Eénog in het land der subsidieblind, en ik ben een geluv vogel dat ik kan doen wat ik doe.

Op dit moment bevind ik mij in de gelukkige positie dat ik gevraagd word om te schrijven en te praten over dingen die ik belangrijk vind en waar ik iets vanaf weet, en soms doe ik dat zelfs ongevraagd. Ik heb wat therapie gehad en wat pillen genomen waardoor mijn leven makkelijker werd, terwijl ik in het geheim de diepste depressie bestrijde die ik ooit had meegeemaakt, na de monsterbevalling van de publicatie van mijn boek. Nu, in mijn werk als docent, probeer ik mijn studenten te contra-hersenspoelen met socialistische en milieuactivistische propaganda, om de alternative facts waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden, tegen te gaan. Ik bied mij vrijwillig aan voor die zwarte lijst voor linkse leraren die onze jongste populaire fascistische politicus heeft voorgesteld.

Ik hoor sommige van jullie denken: ja! Jij bent inderdaad een zeurende, bevoordeerde, mislukte kunstenaar! Zoek eens een echte baan! Linkse, subsidieslurpende hobbyist, waar al onze belastingcenten naartoe gaan, bla bla bla...! En ja, wij hebben laptops en poke bowls en mindfulnesscursussen. Maar we hebben geen vaste contracten, geen pensioenen, huizen, of zelfs het vooruitzicht op een beter toekomst. Ondertussen komen er letterlijk busladingen toeristen naar de NDSM, onze kleurrijke studio's fotograferend, zich afvragend wat er achter al deze deuren gebeurt. Jij bent waarschijnlijk een van hen, als je dit leest, en bent hier welkom. De gentrificatie van de vormalige scheepswerf is een succes. Er zitten hier nu verschillende restaurants en sjiëke hotels, MTV en Greenpeace hebben hun kantoren hier naartoe verplaatst, en de duizenden huizen die gebouwd worden zijn al verkocht voor de eerste steen de vervuilde grond raakt.

Tegelijkertijd verhuurt de stichting NDSM zijn zwaarbevochten territorium als een trendy post-industrieel decor voor zakelijke evenementen en bedrijven die bestaansrecht halen uit het ondernemen van wat er nog over is van de subsidies en sociale zekerheid die onze welvaartsstaat te bieden had. Ja, ik kijk naar jullie, TheNextWeb. As a shipyard-turned-creative-hub, it's the perfect vibe for our 14th edition, zoals TNW de NDSM-locatie aankondigde voor mei 2019. Het is maar goed dat de kaartjes €329 of meer kosten, en dat er geen gastenlijst was voor de mensen die die creative hub vormen, want anders had ik waarschijnlijk mezelf voor lul gezet door te proberen te praten met die mensen achter dat goedbewaakte hek, zoals ik deed met het enigszins verbijsterde NDSM-management toen ik ze vroeg waarom we deze partij in hemelsnaam hadden toegelezen op ons terrein.

Dus, dit is ook aan de hand achter mijn studiodeuren in de NDSM Kunststad, waar ik een studio deel waar ik van houd, mijn veilige haven in een stad die uit zijn voegen groeit wat betreft sociaal-economische verschillen en kansen. Ik kwam er voor het eerst in met een groepje voormalig klasgenoten vijf jaar geleden, allemaal vers afgestudeerd van de kunstacademie. De een na de ander gaf hun ruimte weer op, op zoek naar de mogelijkheid van een stabielere inkomen, om hun alhaar hogere huren te kunnen betalen. Een van hen volgt nu een opleiding om leraar op een middelbare school te kunnen worden, een andere werkt in een café en is aan het bedenken wat ze verder wil met haar carrière. Anderen hebben werk gevonden in commerciële omgevingen waar ze ten minste iets van hun talenten kunnen inzetten en zich minder zorgen hoeven maken over hun financiële situatie. Ze hoeven zich dan alleen nog zorgen te maken over hun geweten en over de ethische kwesties die ze zullen moeten nemen, en hierom weigeren sommige anderen deze optie nog steeds, als die ze al wordt geboden. Een andere studiogenoot verliet de stad definitief in een staat van wanhop en desillusie, na een jaar tevergeefs te hebben geprobeerd om een betaalbare woning in Amsterdam te vinden. Ze ging terug naar het land waar ze vandaan kwam, enkele maanden nadat ze nog verklaarde dat Amsterdam de meest creatieve en open plek was die ze kende, omdat ze zich kort daarna realiseerde dat dat alleen geldt voor de rijken, de lucky few, of de oudere generaties die nog een woning hebben kunnen vinden in goedkopere en kraakvriendelijke tijden.

De generatie die het op dit moment probeert te maken met een creatief beroep, heeft te maken met woonsituaties die de toestanden in Londen of New York benaderen. Ze betalen enorme bedragen aan huur voor een piepklein kamertje of een appartement dat gedeeld wordt met vier andere werkende volwassenen, als je al zoveel geluk hebt om zoets te vinden. Ik heb vrienden dakloos zien worden, door burn-outs en angstaanvallen zien gaan voor hun dertigste, voormalig klasgenoten die worstelen met het vinden van bijbaantjes, en vervolgens met de motivatie om naast die baantjes nog genoeg energie op te brengen om iets anders te doen. Sommige van deze dingen hebben misschien gewoon te maken met de beroepsgroep: de arme kunstenaar die het maar niet lukt om geld te verdienen met het eigen werk. Maar ontelbare kerlen kwamen achter dat mensen om me heen hun mentale gezondheidsproblemen verborgen hielden, omdat ons ingeprent wordt dat het onze eigen schuld is als we falen, en dat we gewoon harder moeten werken. Laten we ten minste elkaar overtuigen dat dat niet zo is. Laten we het vaker hebben over de minder mooie dingen die er achter deze deuren en achter deze ogen plaatsvinden.

Laten we samen zeggen: rot op, neoliberalie kapitalistische samenleving waarbij iedereen in egocentrische concurrenten verandert, terwijl wij van nature solidair zijn. Jij maakt dat we ons arm voelen, terwijl er meer dan ooit is om te

Een hoogst subjectieve en persoonlijke tirade over wat er achter sommige van deze deuren gebeurt

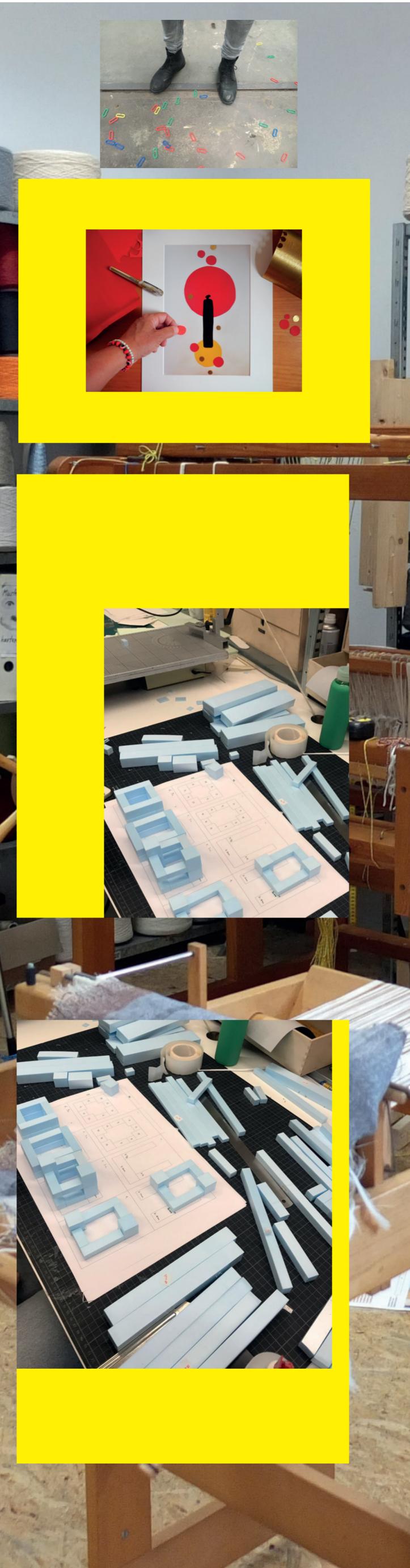
Een van mijn docenten op de kunstacademie zei ooit dat we na ons afstuderen erop moesten rekenen dat we ten minste vijf jaar zouden moeten ploeteren, met stomme bijbaantjes op het randje van armoede, ons afvragend of we de juiste keuzes hadden gemaakt, steeds op het punt van opgeven, en dan, misschien, als we dan nog steeds bezig zouden zijn, nog steeds al onze energie en overtuiging stoppend in het ontwikkelen van een eigen praktijk, proberend om een positie te vinden waar ons werk zou kunnen passen, dat gaatje te vinden waar we uniek en gewild zouden zijn, of tenminste een soort van publiek zouden vinden, dan zouden we ons ding misschien in ons beroep kunnen veranderen. Minstens vijf jaar alles investeren wat je in je hebt, en dan komt er misschien iets uit.

Dat leek mij best een redelijke deal. Het sprak tot de romantische verbeelding van de zweogende kunstenaar net voor de doorbraak waar iedereen stiekem van droomt. Ik had toch geen andere plannen voor de toekomst. Geen huisje-boompje-beestje, of materialistische doelen die ik wilde bereiken. En tot mijn uiterst voorzichtige vleugje van optimisme bleek het voor mij zo te gaan. Of het toeval is, of dat mijn docent me die dag de meest waardevolle les leerde, dat weet ik niet, maar ik kreeg een opdracht die ik geweldig vond en waar ik goed in was, en toen nog een, en toen nog een. Ik verloor alleen wel letterlijk mijn gezonde verstand terwijl ik in die vijf jaar boven water probeerde te blijven. Niemand had me van tevoren verteld over de alomtegenwoordigheid van mentale gezondheidsproblemen in zo'n soort periode in je leven. Ik dacht dat het beeld van de gekwelde, depressieve kunstenaar een cliché was, totdat ik openlijk met de mensen om me heen over mijn depressies ging praten.

Er is een toenemend aantal jongvolwassenen, studenten en werkenden tussen de 25 en 35 jaar, dat lijdt aan depressies, angststoornissen, en burn-outs. En niet alleen in de creatieve sector. Volgens een recente studie van de Sociaal Economische Raad (SER) heeft deze groep significant minder vertrouwen in de toekomst dan eerdere generaties. En terecht: zij hebben minder kans op een baan of op een hypotheek, en daardoor moeten ze veel grote beslissingen in hun leven uitstellen of zelfs afstellen, zoals op zichzelf gaan wonen, een huis kopen, een gezin stichten, etc. Het is niet hun schuld; zij zijn niet opeens met zijn allen meer verwend, zwakker, of minder succesvol dan bijvoorbeeld de generatie die in de jaren 90 volwassen werd. De wereld om hen heen is meer verdeeld, financieel harder, en minder solidair, en dat voelen ze.

Ik voelde het ook. Ik voel het nog steeds. Ik heb nu betere manieren om ermee om te gaan en te zorgen dat ik er niet aan onderdoor ga, maar de verlammende vraagstukken blijven dezelfde. En het is de aard van de dominante neoliberalide ideologie waar we mee opgroeiën, dat we onszelf de schuld geven voor ons achterblijven. Hoe kan ik een verschil maken als ik mijn gepriviligeerde, depressieve zelfs ochtends niet eens uit bed krijg? Hoe kan ik proberen de wereld te veranderen als ik mijn eigen leven niet eens onder controle heb? Hoe kan ik ergens iets aan doen als ik nergens iets aan doe? Dit zijn slechts een paar van de gedachten waar ik elke ochtend mee wakker werd, waarover ik lag te piekeren als ik te lang in bed bleef liggen, te laat, te verdrietig en te verslagen aan mijn dag begon. Regelmatische aanvallen van cynische, existentiële angsten waren gewoon geworden. Dit was mijn dagelijkse strijd met de werkelijkheid zodra ik wakker werd. In een fractie van een seconde schakelde ik tussen IK ben het niet, JIJ bent het, stomme, keiharde, slechte, commerciële, gedoemde wereld!!! en godverdomme, ben ik nou gewoon zo'n verwende, lui, mislukte kunstenaar, of nog erger: millennial, zeurend over hun sneue leven, terwijl ze biologische koffie drinken en yoga-poses Instagrammen? Een verlammende angst dat je nooit goed genoeg bent, dat je de vrijheid die je zocht eigenlijk helemaal niet aankunt, dat de wereld helemaal geen behoefte had aan de middelmatige kunstenaar, ontwerper, schrijver, denker of wat ik dan ook dacht te willen zijn. En als ik niet die briljante, hardwerkende persoon kon zijn met eindeloze hoeveelheden energie om steeds weer nieuwe ideeën te verzinnen en nieuwe experimenten aan te gaan die uiteindelijk toch wel ergens zouden moeten landen, waarom zou ik dan überhaupt willen zijn.

Ondanks mijn overduidelijke klinische depressie had ik het gevoel alsof ik eigenlijk niets te klagen had. Ik had een huis, een partner, best een normale jeugd, een paar diploma's (hoewel niet erg nuttig in onze neoliberalere, kapitalistische samenleving), en ik was meestal nog best in staat te doen alsof ik wel normale hersenen had, of zelfs een gelukkig hoofd. Ik ben een bevoordeerde, wit persoon uit de middenklasse, hoogopgeleid en met een sociaal vangnet dat waarschijnlijk wel zou zorgen dat ik nooit dakloos door de wereld zou gaan, als ik vriendelijk om hulp zou vragen. Ik had een part-time baantje in een winkel, dat ik haatte, maar ik kon mijn huur betalen en zelfs een kleine, gedeelde studioruimte om te werken aan mijn echt werk, of in elk geval te proberen uit te vinden wat dat dan was. En mijn buitenlandse vrienden zeiden me dat Nederland echt bijzonder was dat deze situatie kon bestaan. Vergelijken met mijn vriend in New York, die een FULL-time stom bijbaantje had, waarmee hij maar net zijn huur kon betalen, en waarnaast hij nog alle kleine beetjes tijd, geld en energie die hij op kon brengen, stak in zijn echte roeping: muzikant zijn, had ik het nog makkelijk. Of mijn vriendin uit München, die met open mond rondkeek in de Kunststad en mij vroeg wanneer het allemaal tegen de vlakte zou gaan om

dure appartementen voor rijke mensen te bouwen. Stel je voor hoe verrast zij was toen ik antwoordde dat de Kunststad een of andere overeenkomst met de gemeente Amsterdam heeft, dat, voor zover ik begreep, dit alles helemaal niet gesloopt mag worden, in elk geval niet de komende vijftig jaar. Nederland is misschien wel Eénog in het land der subsidieblind, en ik ben een geluksvogel dat ik kan doen wat ik doe.

Op dit moment bevind ik mij in de gelukkige positie dat ik gevraagd word om te schrijven en te praten over dingen die ik belangrijk vind en waar ik iets vanaf weet, en soms doe ik dat zelfs ongevraagd. Ik heb wat therapie gehad en wat pillen genomen waardoor mijn leven makkelijker werd, terwijl ik in het geheim de diepste depressie bestrijdde die ik ooit had meegemaakt, na de monsterbevalling van de publicatie van mijn boek. Nu, in mijn werk als docent, probeer ik mijn studenten te contra-hersenspoelen met socialistische en milieuactivistische propaganda, om de alternative facts waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden, tegen te gaan. Ik bied mij vrijwillig aan voor die zwarte lijst voor linkse leraren die onze jongste populaire fascistische politicus heeft voorgesteld.

Ik hoor sommige van jullie denken: ja! Jij bent inderdaad een zeurende, bevoordeerde, mislukte kunstenaar! Zoek eens een echte baan! Linkse, subsidieslurpende hobbyist, waar al onze belastingcenten naartoe gaan, bla bla bla...! En ja, wij hebben laptops en poke bowls en mindfulnesscursussen. Maar we hebben geen vaste contracten, geen pensioenen, huizen, of zelfs het vooruitzicht op een beter toekomst. Ondertussen komen er letterlijk busladingen toeristen naar de NDSM, onze kleurrijke studio's fotograferend, zich afvragend wat er achter al deze deuren gebeurt. Jij bent waarschijnlijk een van hen, als je dit leest, en bent hier welkom. De gentrificatie van de voormalige scheepswerf is een succes. Er zitten hier nu verschillende restaurants en sjieke hotels, MTV en Greenpeace hebben hun kantoren hier naartoe verplaatst, en de duizenden huizen die gebouwd worden zijn al verkocht voor de eerste steen de vervuilde grond raakt.

Tegelijkertijd verhuurt de stichting NDSM zijn zwaarbevochten territorium als een trendy post-industrieel decor voor zakelijke evenementen en bedrijven die bestaansrecht halen uit het ondermijnen van wat er nog over is van de subsidies en sociale zekerheid die onze welvaartsstaat te bieden had. Ja, ik kijk naar jullie, TheNextWeb. As a shipyard-turned-creative-hub, it's the perfect vibe for our 14th edition, zoals TNW de NDSM-locatie aankondigde voor mei 2019. Het is maar goed dat de kaartjes €329 of meer kosten, en dat er geen gastenlijst was voor de mensen die die creative hub vormen, want anders had ik waarschijnlijk mezelf voor lul gezet door te proberen te praten met die mensen achter dat goedbewaakte hek, zoals ik deed met het enigszins verbijsterde NDSM-management toen ik ze vroeg waarom we deze partij in hemelsnaam hadden toegelaten op ons terrein.

Dus, dit is ook aan de hand achter mijn studiodeuren in de NDSM Kunststad, waar ik een studio deel waar ik van houd, mijn veilige haven in een stad die uit zijn voegen groeit wat betreft sociaal-economische verschillen en kansen. Ik kwam er voor het eerst in met een groepje voormalig klasgenoten vijf jaar geleden, allemaal vers afgestudeerd van de kunstacademie. De een na de ander gaf hun ruimte weer op, op zoek naar de mogelijkheid van een stabiel inkomen, om hun almaar hogere huren te kunnen betalen. Een van hen volgt nu een opleiding om leraar op een middelbare school te kunnen worden, een ander werkt in een café en is aan het bedenken wat ze verder wil met haar carrière. Anderen hebben werk gevonden in commerciële omgevingen waar ze ten minste iets van hun talenten kunnen inzetten en zich minder zorgen hoeven maken over hun financiële situatie. Ze hoeven zich dan alleen nog zorgen te maken over hun geweten en over de ethische kwesties die ze zullen moeten negeren, en hierom weigeren sommige anderen deze optie nog steeds, als die ze al wordt geboden. Een andere studiogenoot verliet de stad definitief in een staat van wanhop en desillusie, na een jaar tevergeefs te hebben geprobeerd om een betaalbare woning in Amsterdam te vinden. Ze ging terug naar het land waar ze vandaan kwam, enkele maanden nadat ze nog verklaarde dat Amsterdam de meest creatieve en open plek was die ze kende, omdat ze zich kort daarna realiseerde dat dat alleen geldt voor de rijken, de lucky few, of de oudere generaties die nog een woning hebben kunnen vinden in goedkopere en kraakvriendelijke tijden.

De generatie die het op dit moment probeert te maken met een creatief beroep, heeft te maken met woonsituaties die de toestanden in Londen of New York benaderen. Ze betalen enorme bedragen aan huur voor een piepklein kamertje of een appartement dat gedeeld wordt met vier andere werkende volwassenen, als je al zoveel geluk hebt om zoets te vinden. Ik heb vrienden dakloos zien worden, door burn-outs en angstaanvallen zien gaan voor hun dertigste, voormalig klasgenoten die worstelen met het vinden van bijbaantjes, en vervolgens met de motivatie om naast die baantjes nog genoeg energie op te brengen om iets anders te doen. Sommige van deze dingen hebben misschien gewoon te maken met de beroepsgrond: de arme kunstenaar die het maar niet lukt om geld te verdienen met het eigen werk. Maar ontelbare kerken kwam ik erachter dat mensen om me heen hun mentale gezondheidsproblemen verborgen hielden, omdat ons ingeprent wordt dat het onze eigen schuld is als we falen, en dat we gewoon harder moeten werken. Laten we ten minste elkaar overtuigen dat dat niet zo is. Laten we het vaker hebben over de minder mooie dingen die er achter deze deuren en achter deze ogen plaatsvinden.

Laten we samen zeggen: rot op, neoliberalere kapitalistische samenleving waardoor iedereen in egocentrische concurrenten veranderd, terwijl wij van nature solidair zijn. Jij maakt dat we ons arm voelen, terwijl er meer dan ooit

